

O. Tafrali, *Le trésor byzantin et roumain du Monastère de Routna, Paris, 1925* (κείμενον σελ. 86, καὶ Δεύκωμα μετὰ 55 πινάκων).

Ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἰασιῶ τῆς Ρουμανίας Πανεπιστημίου κ. Tafrali, γνωστὸς παρ' ἡμῖν διὰ τὰς περὶ Θεσσαλονίκης ἀξιολογωτάτας μελέτας του, ἐξέδωκεν ἐσχάτως πολυτελεῆ μονογραφίαν περὶ τῶν κειμηλίων τοῦ Μοναστηρίου τῆς Πούτνας. Τὸ μοναστήριον τοῦτο κεῖται ἐν Μολδαυῖα (32 χιλιομ. ἀπὸ τῆς πόλεως Radauti) ἐν θαυμασίᾳ τοποθεσίᾳ καὶ ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαυίας Στεφάνου (τοῦ λεγομένου μεγάλου καὶ ὑπερασπιστοῦ τῆς χριστιανωσύνης: 1457 - 1504). Τὰ ἐγκαίνια τῆς Μονῆς ἐγένοντο κατὰ τὸ ἔτος 1470, μετὰ τὴν νίκην τοῦ Στεφάνου κατὰ τῶν Τατάρων. Ἀρχιτέκτων τῆς Μονῆς ταύτης φέρεται ὁ Ἕλλην Θεόδωρος. Ἡ σημερινή της κατάστασις προδίδει μεγάλας ἐπισκευὰς γενομένας κατὰ διαφόρους ἐποχάς, διασώζει ὁμως ἀκόμη ἐντὸς τοῦ Καθολικοῦ της τάφους μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου καὶ ἀρχιερέων τῆς Μολδαυίας.

Ἡ γενικωτέρα σημασία τοῦ Μοναστηρίου τούτου εἶνε ὅτι διεσώθησαν καὶ φυλάσσονται σήμερον εἰς τὸ Σκευοφυλάκιον καὶ τὸ Καθολικὸν αὐτοῦ ἀξιολογώτατα κειμήλια ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στεφάνου, βυζαντινοῦ χαρακτῆρος, καθόσον προέρχονται καὶ ἐκ δωρεῶν, ἰδιαίτατα τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ Στεφάνου Μαρίας de Mangor, τῆς ἐλκούσης τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων, ὡς ὁ συγγραφεὺς υποθέτει.

Ὁ συγγραφεὺς προτάσσει τῆς περιγραφῆς τῶν κειμηλίων λίαν διαφωτιστικὴν εἰσαγωγὴν περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν τυχῶν τοῦ Μοναστηρίου, ὅπερ τιμᾶται μεγάλως ἐν Ρουμανίᾳ, καὶ περὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἀσχοληθέντων περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν κειμηλίων του.

Ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τῶν κειμηλίων κατ' εἶδος (σταυροί, εἰκόνες, λειτουργικὰ σκεύη, πολύτιμα ὑφάσματα, ἐπιτάφιοι, ἄμφια καὶ λειψανοθῆκαι) μετὰ σαφηνείας καὶ ἱκανοποιητικῆς ἐρμηνείας ἐκάστου ἐκ τῶν 124 τεμαχίων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται τὰ κειμήλια τῆς Πούτνας.

Ἐκ τῶν περιγραφομένων κειμηλίων μεγάλην σημασίαν ἔχει ὁ α'. ἐπιτάφιος (ὑπ' ἀριθ. 64) ὁ φέρων τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς:

1) *Ξένον βλέπων θέαμα δῆμος Ἀγγέλων
Αἶνον ξένον κέκραγε ὦ Θεοῦ Λόγε*

καὶ 2) *Μνήσθητι Κύριε τὰς ψυχὰς τῶν δούλων σου, καισαρίσις Σερβίας Ἐφημίας
μοναχῆς σὺν θυγατρὶ βασιλείσης Σερβίας Εὐπραξίας μοναχῆς.*

Ὁ κ. Tafrali εἰς τὸ πρῶτον ἔμμετρον ἐπίγραμμα ἀναγινώσκει τὸ τέλος τοῦ β'. στίχου « Ὑἱὲ Θεοῦ Λόγε »· ὡς πρὸς τὴν β'. ἐπιγραφὴν δέχεται ὅτι ἐν αὐτῇ ἀναγράφονται αἱ κεντήσασαι τὸν ἐπιτάφιον Εὐφημία χήρα τοῦ δεσπό-

του τῆς Σερβίας Οὔγλεση (ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως Βουλκασίου: 1336 - 1371) καὶ κόρη τοῦ καίσαρος Βοίχνα· ἡ Εὐπραξία εἶνε εἰς αὐτὸν ἄγνωστος ὁ ἐπιτάφιος δέχεται μᾶλλον ὅτι μετεφέρθη ἐκ Σερβίας ὑπὸ τοῦ ἀποκτήσαντος ἴσως αὐτὸν κατὰ τὴν ἐκεῖ διαμονὴν του Μητροπολίτου Μολδαυίας Γρηγορίου Tsamblac († 1450). Εἰς μελέτην του ὁ κ. Μ. Λάσκαρης ἐν *Revue historique* (continuation du Bull. d'inst. pour l'étude de l'Europe sud — oriental II anné, N° 10 - 12, Bucarest — Paris, 1925, σελ. 356 - 360) παρέχει εὐστοχωτέραν ἐρμηνείαν τῶν ἐπιγραφῶν· πλὴν τῆς διορθώσεως τοῦ ἐμμέτρου ἐπιγράμματος (τὸ ὧ ἀναγινώσκειται καὶ εἰς τὸν πίν. 64 σαφῶς) ἔξηγεῖ ὀρθῶς τὸν «ξένον αἶνον» (ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἐν τοῖς ῥιπιδίοις τῶν Ἀγγέλων: ΑΓΙΟΣ), καὶ δίδει πλειοτέρας πληροφορίας περὶ τῆς μοναχῆς Εὐπραξίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς παρεχομένας ὑπὸ τοῦ σέρβου Μίρκονιτς, ταυτίζων τὴν Εὐπραξίαν ταύτην, ἣν ὑποθέτει θυγατέρα ἢ νύμφην τῆς Εὐφημίας πρὸς τὴν ἐν σερβικῷ χρυσοβούλλῳ τοῦ 1405 ἀναγραφομένην δεσπότισσαν Εὐπραξίαν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τέχνην τοῦ Ἐπιταφίου, συγκρίνεται οὗτος ὑπὸ τοῦ κ. Τ. πρὸς τὸν Ἐπιτάφιον τῆς Ἀχρίδος (Κοντακῶφ, Μακεδονία, πίν. IV) καὶ τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, ἀν καὶ δὲν βλέπομεν νὰ ἔχη μεγάλην σχέσιν πρὸς τὸν ἡμέτερον καὶ ὡς πρὸς τὰ θέματα καὶ ὡς πρὸς τὸν διάκοσμον.

Ἄλλοτερον ἀξιολογώτατον κειμήλιον ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ τῆς Πούτνας εἶνε πολύτιμον ὕφασμα, ἐφ' οὗ κάτωθεν τοξοειδοῦς διακόσμος, εἶνε κεντημένη ἢ εἰκὼν τῆς Μαρίας de Mangor νεκρᾶς ἐν βασιλικῇ περιβολῇ, φέρουσα γύρω σλαβωνικὴν ἐπιγραφὴν μετὰ τοῦ ἔτους 6985 = 1476 Εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τοῦ ὕφασματος εὐρίσκονται ἐναλλάξ δικέφαλοι ἀετοὶ καὶ ἑλληνικὰ μονογράμματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον σαφῶς ἀναγινώσκειται: Παλαιολογίνης, τὸ δὲ ἄλλο ὁ κ. Τ. ἀναγινώσκει Μαρίας, ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν σλαβωνικὴν ἐπιγραφὴν. Καθ' ἡμᾶς τὸ μονόγραμμα τοῦτο μόνον διὰ τοῦ ὀνόματος: Ἄννας: ἀποδίδεται, νομίζομεν δὲ ὅτι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ καλύτερον μήπως ὁ διάκοσμος τῶν γωνιῶν τοῦ ὕφασματος προὔπηρχεν, ὅποτε θὰ ἦδύνατο ν' ἀναζητηθῇ ἡ συγγενὴς πρώτη κάτοχος τῆς θανούσης.

Γενικῶς ἡ μονογραφία τοῦ κ. Τ. εἶνε ἀρτία, πρότυπον δ' ἐκδόσεως θησαυροφυλακίου καὶ διὰ τὰς συνοδευούσας τὸ ἔργον λαμπρὰς εἰκόνας καὶ διὰ τὰς πλουσίας περὶ ἐκάστου ἀντικειμένου ἱστορικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς παρατηρήσεις.

Γ. Α. Σ.